

Nr 133.

Av herrar **Sandegård** och **Norling**, *angående ökning av läroverkslärarens tjänstgöringsskyldighet.*

I föreliggande motion framförda spörsmål har vid 1927 och 1928 års riksdag varit föremål för omprövning. Då den av oss vid 1928 års riksdag framlagda motionen i väsentliga delar kan belysa, vad även med föreliggande motion avses, tillåta vi oss därur återge följande:

»— — — Däremot synes i detta sammanhang kunna och böra upptagas till övervägande, huruvida det proponerade antal timmar, som skall utgöra maximum per vecka för s. k. full tjänstgöring, *i och för sig* bör anses tillfredsställande avvägt. Det förtjänar uppmärksammas, att det antal verkliga timmar, d. v. s. 60-minuters, som här likaväl som vid statsläroverk och kommunala mellanskolor uttages, allttjämt kommer att utgöra allenast tre fjärdedelar av det angivna, eftersom med timme här förstås en 45-minuterslektion. En ämneslärare med full tjänstgöring tjänstgör alltså på skolrummet icke högst 28 utan högst 21 timmar i veckan under i regel 38 veckor om året. Saken har påtalats i ett yttrande till skolöverstyrelsens betänkande I—V av undervisningsrådet Fredriksson, som därvid anfört bland annat följande:

Frågan om lektionernas längd torde emellertid böra ses även ur andra synpunkter än de pedagogiska och hygieniska synpunkter, som varit vägledande för kommissionens förslag. Man kan icke undgå att finna, hurusom *timbegreppet* håller på att förvanskas. Kommissionen själv tyckes icke hava lagt märke till detta, då den omväxlande använder uttrycken lektion, lektionstimme och timme såsom fullt identiska (sid. 221, 276—277, 465, 472). Detta skulle möjligen kunna försvaras, om lektionstimmen och den i regel efterföljande rasten tillsammans utgjorde 60 minuter. Så har ock tidigare varit fallet, men så småningom har lektionstimmen förkortats, så att den jämte rasten kommit att omfatta sammanlagt endast 55 eller 50 och nu senast efter kommissionens förslag så litet som 45 minuter. Oegentligheten att kalla 40- eller 45-minuterslektioner för timmar kunde synas ringa, om den icke, oavsett begreppsförvanskningen, hade en mycket stor praktisk ekonomisk betydelse. Det torde nämligen förhålla sig så, att då avlöningen, såsom händelsen är i åtskilliga fall, utgår i form av timarvoden, dessa beräknats så som för verkliga 60-minuterstimmar. — — — Förhållandet blir naturligtvis detsamma, då avlöningen utgår för år, exempelvis ifråga om lektor, vilkens tjänstgöringsskyldighet utgör högst 22 veckotimmar, men i själva verket skulle komma att bli högst endast omkring 16 eller 17. Då två eller flera övningslektioner följa på varandra, blir missförhållandet än mera påtagligt, om rasterna utelämnas. Man kan med skäl fråga, hur det skulle gå, om man började att på andra områden i statens tjänst eller eljest beräkna avlöning för 7 timmar vid en tjänstgöring av endast 5 1/2. I stället föreskrives

för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila förvaltningen, att arbetstiden å tjänsterummet varje söckendag skall utgöra sju timmar och att i arbetstiden icke må inräknas måltidsrast. Det bör naturligtvis ej bortses från, att lärarna ofta hava ett drygt arbete utanför lektionstiden med förberedelser och rättandet av lärjungarnas skrivingar, men liknande extragörömål förekomma även för många befattningshavare av nyss angivna slag. Vid en jämförelse med lärarna torde även böra beaktas, att dessas tjänstgöring icke sträcker sig över hela året utan är begränsad till endast omkring $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ därav, medan semester för statens befattningshavare är begränsad till väsentligt kortare tid, högst 45 dagar i bästa fall.

Vad angår påståendet, att skolarbetet genom sin art och anordning givetvis kan göra en arbetsvecka på allenast 28 timmar nog så ansträngande och nervfrestande för en lärare, må i alla fall bemärkas, att motsvarande arbetsvecka för våra barn även i deras ömtåligaste ålder sällan understiger 36 och ofta stiger till både 38 och 40 timmar, vartill kommer ett hemarbete med skoluppgifter, som kräver dryg tid. En riktigare avvägning av förhållandet mellan lärares och elevers arbetsbörd i våra skolor är en alltjämt aktuell nödvändighet och innesluter givetvis även frågan, huruvida skolförfattningarnas bestämmelser angående ett fixerat maximital timmar för lärartjänstgöring i allmänhet eller i de särskilda fallen kunna anses tillfredsställande. Med fasthållande av en fixerad maximigräns torde man kunna ifrågasätta, om icke en varsam höjning därav måste påkalla övervägande med hänsyn till de tungt vägande statsekonomiska konsekvenser den beslutade omorganisationen av vårt högre skolväsen otvivelaktigt kommer att medföra. Det torde vara lätt räkna ut, vad en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten med t. ex. en veckotimme per år och lärare skulle i detta avseende innebära. Att vissa organisationstekniska svårigheter därvid skulle inställa sig är självklart, även om de förvisso icke komma att visa sig oövervinnliga. Ett yrkande härom i anslutning till förevarande proposition framställes naturligtvis under medvetande om, att en eventuell utsträckning av tjänstgöringstiden för lärarne vid de kommunala flickskolorna icke kan undgå att återverka även i fråga om statsläroverken och de kommunala mellanskolorna. För att ett övervägande i saken må komma till stånd, tillåta vi oss emellertid hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116 i vad den avser ett fastställande av de av departementschefen föreslagna villkor och bestämmelser ifråga om lärares tjänstgöringsskyldighet vid de kommunala flickskolorna, måtte besluta, att för ämneslärare med full tjänstgöring stadgas en tjänstgöringsskyldighet av 24 till 30 veckotimmar.»

De närmaste konsekvenserna av 1927 års stora skolreform komma naturligtvis att visa sig bliva väsentligt ökade anslagskrav, föranledda främst av behovet av nya lärartjänster. I fråga om det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken framgår av statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, sid. 377 följ., att detta behov för kommande budgetår föranleder en höjning med 432,575 kronor till 7,463,225 kronor. Anslaget, som för budgetåret 1926/1927

utgjorde 6,666,066 kronor, höjdes av 1927 års riksdag med 85,934 kronor till 6,752,000 kronor och av 1928 års riksdag med ytterligare 278,650 kronor till 7,030,650 kronor. Höjningarna motiverades av behovet av nya lärartjänster. Sannolikt peka de till vissa lärargrupper vid högre och lägre skolor redan utgående eller i utsikt ställda tillfälliga löneförbättringarna på en icke alltför avlägsen nödvändig reglering av samtliga lärarlöner med väsentligt stegrade krav på statskassan. Även den varmaste nitälskan om vårt undervisningsväsens önskvärda utveckling måste fråga sig, om därvid emellertid icke är av nöden att tillse, att vi icke komma att leva över våra tillgångar. Redan av detta skäl synes oss en ingående, av pedagogisk byråkrati obunden prövning även av frågan om det oundgängligen behövligen antalet lärartjänster starkt påkallad. Ännu viktigare synes oss en sådan prövning med hänsyn till nödvändigheten att någon gång komma fram till en normal arbetsdag för våra barn i de högre skolorna. Enligt vår mening torde nämligen möjligheten därtill i mycket hög grad betingas av en sådan ändring i bestämmelserna för lärares tjänstgöringsskyldighet, att en rimlig proportion ernås mellan dessas och elevernas skolarbetsbörd. Räcka 20—28 veckotimmar till för en lärare, borde 36—40 överskrida det riktiga måttet för en elev. Det är icke endast läraren, som utanför sin egentliga skoltid har hemarbete. Normalarbetsdagen för t. ex. en elev i ett läroverks fjärde ring stannar knappast vid tolv timmar. I de för rikets allmänna läroverk avsedda nya undervisningsplanerna saknas fortfarande varje aning om något, som kunde betecknas som uttryck för ett behjärtat förstående för denna angelägenhet. Timplanerna upptaga, övningsämnen inräknade, för flertalet elever en arbetsvecka, vars timal i vissa fall uppgår till ungefär det dubbla mot t. ex. en lektors, som är 20 till 22. Måttet är tydligtvis ändå ej fyllt. Enligt statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, sid. 412, förbereder kungl. skolöverstyrelsen bland annat — ökad tid även för musikundervisningen vid våra läroverk. Därom heter det: »Då de av riksdagen avsedda undervisningsplanerna av Kungl. Maj:t utfärdats genom kungörelse den 29 juni 1928, har överstyrelsen nu ansett rätta ögonblicket vara inne att giva musikundervisningen vid de allmänna läroverken en ställning, som motsvarar ämnets vikt.» Man kan livligt instämma i departementschefens ord, att ett av de verksammaste medlen för musikodlingens främjande i vårt land är en lämpligt anordnad skolundervisning i musik, och ändock icke önska sig äga ett med musikanlag begåvat barn i någon av ett svenskt läroverks klasser, eftersom den tid en någorlunda ambitiös, normalt begåvad elev redan förut måste ägna åt skolarbete och hemuppgifter — friluftsdagarna till trots — alls icke bör medge det.

När vi här icke föreslå åtgärder till minskning av antalet veckotimmar på skolornas timplaner, sker det därför att vi antaga, att med en efter hand begynnande omläggning av former och metoder för skolans inre arbete, t. ex. genom avskaffande i största möjliga utsträckning av hemskrivningar, lättnad också i en del andra hemuppgifter, elevernas intellektuella arbetsbörd kommer att minskas. Vi våga däremot tänka oss, att det må kunna befinnas rimligt att så småningom företaga en varsam höjning av tiden för lärartjänstgöringen och stanna därvid för en ökning uppåt av 2 veckotimmar, medan tjänstgöringsmini-

mum i varje fall förutsättes skola bestå. Vederbörande skolmyndigheter skola alltså, där så av särskilda omständigheter är påkallat, kunna laga efter omständigheterna. Vi förutsätta därjämte, att en eventuell höjning av tjänstgöringstidens maximum komme att ske i samband med beslut om ändrade grunder för lärarlönernas utgående, vilket dock icke synes böra hindra riksdagen att nu taga ställning till här berörda fråga. Då en ingående utredning givetvis är av nöden, tillåta vi oss alltså med stöd av det anförda föreslå,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda äskanden i vad de avse medel till avlöning åt lärare vid de allmänna läroverken m. m. måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående lämpligheten av en varsam ökning av lärares tjänstgöringsskyldighet med särskild hänsyn till nödvändigheten att åstadkomma en rimligare avvägning av förhållandet mellan lärares och elevers arbetsbörda samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1929.

Karl Sandegård.

N. S. Norling.

I motionens syfte instämma:

Torsten Ström.

Ivar Vennerström.

Ivar Österström.

J. Sandén.

Joh. Johansson,

Friggeråker.